

Píše Hana Kosáková (+ reakce)

(E*forum, 01. 02. 2012)

Za nejzákladnější stylistický rys **Šklovského** prózy **Sentimentální cesta** (Dauphin 2011), zachycující události revolučního Ruska v letech 1917–1922, lze považovat nespojitost a přerывy. Útržkovitost, fragmentárnost textu je navíc podtržena i parcelací výpovědi do krátkých, úsečných vět, mnohdy izolovaných na samostatných řádcích. Šklovskij sám tento jev tematizuje: „Vidíte, neumím všechny ty prapodivné věci, které jsem v Rusku viděl, sloučit ani spojit dohromady. / Je dobré znepokojovat vlastní srdce a vyprávět o tom, co už je pryč? / A soudit beze svědků? Můžu vyprávět jen o sobě – a ještě ne všechno“ (s. 292). Autor tu zároveň pojmenovává svou vypravěčskou pozici: svědka, pozorovatele pojednávajícího události z vyostřené perspektivy, volícího a zaznamenávajícího momenty z obrovské masy dění. Zachycuje zejména situaci totálního rozvratu: „Fronta neexistovala. Vůbec všechno bylo otevřené dokořán. / Žádný život, jen úlomky“ (s. 214). Chybí zde zastřešující, garantující či komentující pohled, dění se rozpadá na tříšť jednotlivých jevů a příhod. Charakteristický je výrazný přesun v prostoru (Halič, Persie, Saratov, Kyjev, Petrohrad ad.), zatímco čas se odvíjí víceméně memoárově, lineárně, podává přirozenou následnost událostí. Navozuje se tak dojem „nesyžetovosti“ života: „Život pulzuje v jednotlivých útržcích, jež přináležejí k různým systémům. / Pouze naše šaty, a ne tělo sjednocují rozrůzněné okamžiky života. / Vědomí osvětluje pás okamžiků spojených mezi sebou jen světlem, jako reflektor osvětluje kus oblaku, kousek břehu, les a nedbá etnografických hranic. / A šílenství je systematické, když sníte, je všechno vzájemně provázáno“ (s. 293).

Zmíněný stylistický prostředek, Šklovskij by řekl „umělecký postup“, je zřejmě natolik podmanivý, že si jej do jisté míry osvojil i Petr Šimák, překladatel textu, autor předmluvy a poznámek. Ačkoli v předmluvě píše: „...považovali jsme tedy za nutné vybavit nový překlad výkladovými poznámkami nejen tam, kde by případná neznalost mohla vést k nepochopení příběhu, ale i tam, kde je potřeba rozšířit čtenářovo historické povědomí o této epoše či je příležitost seznámit ho s fakty [...], která dokládají absurdní charakter této doby“ (s. 9), trpí jeho komentáře zvláštní těkavostí a rozkolísaností. Na jedné straně vykazují nepevné zakotvení, nadmíru kusé a nespojitě dokreslení historických faktů, na jiných polích ale zase až nadbytečnost, zabíhavost. Zásobí nás přemírou informací zvláště z oblasti automobilismu a zbraní. Tak např. pasáž v textu: „Odvážely se automobily ruské armády, nádherné pacardy“ je komentována následovně: „Pacard: obrněný automobil s dělem a kulometem, dílo americké firmy Pacard Motor Car Company. Ruská armáda ho užívala v bojích 1. světové války. Vozy odtahované Němci z Ukrajiny potom v Německu sloužily při potlačování komunistických vzpour“ (s. 250). Je to pozoruhodné v celém kontextu literárněvědně zaměřené edice, a zvláště pak v sousedství takto stručných

„odborných“ poznámek: „Tyňanov, Jurij Nikolajevič (1894–1943): významný ruský literární teoretik a romanopisec“ (s. 302). Uvedme ještě jeden doklad zvláštního asociativního řetězení faktů: Achmatovová je „spolu s M. Cvetajevovou nejvýznamnější ruská básnířka 20. století. Žena N. S. Gumiljova, jejím synem byl L. N. Gumiljov, slavný etnolog, autor teorie etnogeneze“ (s. 304).

Autor předmluvy místy přejal dokonce i revoluční patos původní prózy: „Šklovskij knihu psal doslova v zákopech občanské války a revoluce. Ve stejné době a stejným způsobem jako bolševici svět, otočil i on svůj obor vzhůru nohama. Proto psal knihy bojovné, psané patetickým stylem, texty stále nastupující proti starým metodám bádání a prorážející cestu novým“ (s. 16).

Šimák se sice distancuje od prvního českého překladu knihy, pořízeného Bohumilem Mathesiem, („tento překlad jazykově zastaral a Šklovského kniha, typická svým jazykovým a myšlenkovým švihem, tím ztrácí na působivosti“ – /s. 9/), nutno však dodat, že jím načrtnutý historický kontext i interpretační výkon zaostává za Mathesiovým úvodem, který dokázal vybavit Šklovského knihu historickým i biografickým rámcem daleko detailnějším a s ohledem na běžného čtenáře funkčnějším.

Proč asi literárně teoretické a historické komentáře přicházejí v novém, jinak zdařilém překladu tak zkrátka? Možná můžeme Šimákovu strukturu poznámkového aparátu chápat jako svérázný hold Šklovského zálibě pro automobily a jiné mechanismy.

Příloha